

7. Якщо ми робитимемо так, то з часом клієнт збагне, що ми вітаємо розмови про позитивні зміни так само, які про негативні.

Можливо, читачі цієї статі, науковці та практики, захочуть долучитися до низки ініціатив Інституту психічного здоров'я Українського Католицького Університету, які стосуються досліджень посттравматичного зростання, адаптації опитувальників та шкал, описаних у цій статті тощо. У разі інтересу до такої діяльності, прошу контактувати з авторами цієї статті: vitaly.klymchuk@gmail.com

Список використаних джерел

1. Joseph S. Growth Following Adversity: Positive Psychological Perspectives on Posttraumatic Stress. *Psychological Topics* 18 (2009), 2, 335–344.

2. Linley A., Joseph S. Positive Change Following Trauma and Adversity: A Review. *Journal of Traumatic Stress*, Vol. 17, No. 1, February 2004, pp. 11–21.

3. Taku, Cann, Tedeschi, Calhoun (2008). The factor structure of the posttraumatic growth inventory: a comparison five models using confirmatory factor analysis. *Journal of Traumatic Stress*. Vol. 21, No. 2, pp.158–164.

4. Tedeschi R.G., Calhoun L.G. Posttraumatic Growth: conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*, 2004. Vol. 15, No 1. 1–18.

Кудерміна О.І., завідувач кафедри юридичної психології НАВС, доктор психологічних наук, доцент

ЧИННИКИ ЗДІЙСНЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІ УЧАСНИКІВ АТО В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Проблема надання психологічної допомоги учасникам антитерористичної операції в Україні набуває все більшої актуальності. Зазначене твердження базується на розумінні психологічною спільнотою сьогоденних реалій – фахівці-психологи не були повністю готові до викликів, актуальних для

сучасного українського суспільства. Ці виклики стали об'єктивною несподіванкою для всього суспільства. Різкі зміни геополітичних векторів розвитку України, ведення реальних бойових дій (у тому числі за участю осіб, що у недавньому минулому взагалі не мали досвіду військових зіткнень), психологічне та побутове потрясіння мільйонів цивільних – все це не було очікуваним та передбачуваним. Не заглиблюючись у причинність виникнення наявної в нашій державі ситуації, дозволимо собі стверджувати, що у психології сьогодні особлива місія, незважаючи на те, готова вона повністю до її виконання чи ні. Здійснення зазначеної місії потребує, на нашу думку, розуміння та врахування суспільством наявних передумов надання ефективної психологічної допомоги та реалізації дієвих заходів психологічної реабілітації широких верст населення, а саме:

1. За звичною для нашої ментальності думки, саме представники психологічної галузі потрапили сьогодні під «перехресну критику» представників влади та пересічних громадян. Ми не обмовилися, коли навели словосполучення «за звичною для нашої ментальності думки». Наведене корениться в притаманному для впливових верст населення зверненню до психологічних заходів стабілізації критичної для суспільства ситуації в умовах гострої нестачі інших засобів досягнення визначених цілей. Навіть поверхневий історичний екскурс на протязі останніх десятиліть в генезис суспільних відносин нашої держави дозволяє констатувати наявність впевненості – якщо все складно, повинні прийти на допомогу фахівці-психологи, що володіють «таємними» знаннями та швидко виправити існуючу ситуацію. В даному випадку яскраво проявляється низький рівень освіченості суспільства стосовно наукових підвалин предмету та методології психологічної науки. Професійні психологи мають можливість зробити багато у визначених межах, але в певних, сприятливих для цього умовах.

2. На жаль, слід констатувати розповсюдження та популяризацію у засобах масової інформації та у владних кабінетах думки, що вітчизняні психологи-фахівці не мають достатнього рівня знань, вмінь та навичок, щоби впоратися із ситуацією, що склалася. Ці погляди породжують потворну практику «тягнути» все, що можливо із зарубіжного досвіду та є

результатом притаманного українцям комплексу «меншовартості». Будь-який приїжджий іноземець оголошується фахівцем, якому беззаперечно дозволяється «експериментувати» та апробувати сумнівні техніки психологічної допомоги. Водночас, у здобутку вітчизняних фахівців напрацьовані наукові підходи, що розглядають зміст, структуру й особливості поняття психологічної допомоги та психологічної реабілітації. Наприклад: військово-психологічний (Р.А. Абурахманов, В.У. Березовец, В.Д. Булавцев, В.Е. Попов та ін.), орієнтований на відновлення психічного здоров'я людини після діяльності в екстремальних умовах; медичний (Ю.А. Александровский, А.В. Белінський, А.Н. Глушко, В.А. Долініна, М.М. Кабанів, Б.Д. Карварсарский, Е. В. Решетнікова та ін.), спрямований на відновлення соматичного здоров'я і працездатності хворих; загально-психологічний (К.А. Абульханова-Славская, Л.І. Божович, Б.З. Братусь, Б.В. Зейгарнік, О.А. Конопкін, Д.В. Ольшанский та ін.), який розглядає реабілітацію як відновлення психічної рівноваги і комплексу психічних реакцій, адекватних вимогам навколишнього життєвого середовища; соціально-психологічний (А. Я. Анцупов, Т. В. Золотарьова та ін.), що підходить до реабілітації як до відновлення системи взаємин пораненого і соціального середовища. Унікальність сучасних соціальних умов здійснення психологічної допомоги та реабілітації вітчизняними психологами вимагає адаптації наявних у них практичних навичок та вмій, але це не свідчить про неспроможність ефективно виконувати ними професійні обов'язки.

3. Інноваційні зміни в будь-якій галузі повинні моделюватися професіоналами в ній. Практика впровадження нововведень людьми, що не мають жодного стосунку до розуміння специфіки галузі, приречена на провал. Іншими словами, дієвість здійснення психологічної допомоги та психологічної реабілітації можлива тільки за умови плідної взаємодії між владними інституціями та представниками психологічної галузі. Сьогодні ж констатується ситуація, коли еліта психологічної науки «безперерійно» намагається донести до людей, що мають державний вплив постулати необхідності: попередження наслідків психотравмуючих екстремальних ситуацій для учасників бойових дій; створення ефективної системи відбору та супроводження військовослужбовців;

застосування системного та комплексного підходу до здійснення психологічної реабілітації, у тому числі реалізації програми корекції деструктивних проявів особистості учасників АТО; спільного опрацювання нормативно-правових підстав застосування заходів психологічної реабілітації тощо.

4. Будь якій буремний час в історії держави спричинює підняття на поверхню великої кількості осіб, що у стабільні часи не здатні самореалізуватися у професійному просторі. Не виключенням став й сьогоднішній етап розвитку української держави. Перегляд телевізійних програм, інформації із інтернет-простору створює враження, що найбільш величезна професійна спільнота в нашій державі – це психологічна. Раніше невідомі психологічному загалу «фахівці» у ефірі провідних телеканалів «легко» та беззаперечно надають рекомендації з надання психологічної допомоги та вільно тлумачать психологічно насичені події та ситуації в житті пересічних громадян. Професіонал-психолог завжди виважено та досить акуратно надає коментарі у зовнішньому контурі, пам'ятаючи основні принципи надання психологічної допомоги та здійснення психологічної реабілітації. Індивідуальність кожної життєвої ситуації, автентичність процесу психологічної допомоги унеможливорює надання психологами «рецептів» на всі випадки життя, пропозиції «чарівної» таблетки від всіх тривог та проблем, актуальних для громадян сьогодні. Зазначене потребує нагальної уніфікації вимог до професіоналізму фахівців, які приймають участь у наданні психологічної допомоги та здійснення психологічної реабілітації. Інакше безсистемність та безконтрольність цього процесу призведе до спалювання суспільної думки щодо можливостей та ролі психологічної спільноти у подіях, що відбуваються сьогодні в Україні.

5. Війна не сприяє формуванню гуманістичності людини. Навпаки, відкриті військові зіткнення актуалізують наявні у людини дефекти особистісного розвитку та соціалізації. Умови бойових дій дозволяють особистості знаходитися у певних межах припустимої поведінки, іноді навіть соціально схвальної та героїчної. Повернення до буденного життя призводить до неможливості повноцінно виконувати звичні для пересічного громадянина обов'язки. «Вірус» дозволеної та виправданої, в умовах військового конфлікту, поведінки спричинює

перспективу виникнення протиправних дій учасників АТО в різноманітних сферах життєдіяльності поза межами бойового протистояння. Це зумовлює необхідність опрацювання методів не тільки відновлення соціального та психологічного статусу учасників проведення антитерористичної операції, але й змісту заходів їх ресоціалізації.

Вищенаведені чинники надання ефективної психологічної допомоги та здійснення психологічної реабілітації не вичерпують всю палітру піднятої до обговорення проблеми. Її подальший аналіз та визначення напрямів вирішення обумовлює, без перебільшення, соціальний статус психологічної галузі знань в сучасній Україні.

Казміренко Л.І., професор кафедри юридичної психології НАВС, кандидат психологічних наук, професор

ОСОБИСТІТЬ ТА СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ЛОКАЛЬНОГО ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

Узагальнення досвіду перебування працівників органів внутрішніх справ у зоні АТО дозволяє сформулювати наступні узагальнення щодо специфічної трансформації основних структурних елементів особистості та діяльності особового складу в умовах локального військового конфлікту.

1. Локальні військові конфлікти значно відрізняються від війни за соціально-психологічним наповненням.

Війна впливає як на життя суспільства загалом, так і на безпеку життєдіяльності кожної окремої людини. Відбувається концентрація всіх матеріальних ресурсів для забезпечення потреб війни, що спричиняє відповідні зміни в житті кожного її громадянина; зростає централізація влади і роль політичної та правової ідеології, ідеологічна надбудова держави повністю переорієнтовується на забезпечення цілей війни. Внаслідок цього повністю змінюється морально-психологічна атмосфера в державі.

Локальні військові конфлікти, навпаки, призводять до виникнення різноспрямованих соціально-психологічних явищ. Вони найчастіше зумовлюються не глибинними міждержавними суперечностями, а певними частковими чинниками (суспільно-